

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Данила Галицького

Факультет післядипломної освіти

Кафедра патологічної анатомії та судової медицини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова вченої ради ФПДО

Декан О.Є.Січкоріз

« 18 » 11 2018 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
інтернатури
з фаху «Патологічна анатомія»

Кількість навчальних годин: лекцій - 24, семінарські заняття - 52,
практичні заняття - 362, самостійна робота - 278,
додаткові програми – 220. Разом – 936 годин.
Кредити ECTS - 31,2

Робоча навчальна програма
обговорена на методичному
засіданні кафедри

Затверджено на методичній
комісії факультету
післядипломної освіти

Протокол № 7
від « 8 » грудня 2015 р.

Протокол № 4
від « 12 » 11 2018 р.

Завідувач кафедри, професор

Ю.О.Поспішіль



Голова методичної комісії ФПДО

О.Є.Січкоріз

Пояснювальна записка

Інтернатура (первинна спеціалізація) є обов'язковою формою післядипломної підготовки випускників лікувальних, педіатричних та інших (за дозволом МОЗ України) факультетів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації незалежно від підпорядкування та форми власності, після закінчення якої їм присвоюється кваліфікація лікаря-спеціаліста з певного фаху. Основною метою інтернатури є підвищення рівня практичної підготовки лікарів-інтернів у їх професійній готовності до самостійної лікарської роботи.

Інтернатура проводиться у формі очно-заочного навчання на кафедрах вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації і закладів післядипломної освіти та стажування в базових установах охорони здоров'я.

До інтернатури з патологічної анатомії зараховуються випускники медичних університетів або медичних інститутів, які навчались на факультеті "ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА" або "ПЕДІАТРІЯ". Випускники інших факультетів зараховуються в інтернатуру з патологічної анатомії тільки з дозволу МОЗ України.

Підготовка лікарів-патологоанатомів проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі типового навчального плану і програми інтернатури.

Основним завданням інтернатури з патологічної анатомії є засвоєння всього обсягу теоретичних знань, умінь і практичних навичок, необхідних лікарю-спеціалісту-патологоанатому для самостійної роботи з аутопсійним, операційним та біопсійним матеріалом.

Типовим навчальним планом підготовки лікаря-інтерна за спеціальністю "Патологічна анатомія" протягом однорічного періоду (11 місяців) інтернатури передбачено 6 місяців навчання на кафедрі патологічної анатомії (936 учбових годин) та 5 місяців на базах стажування (780 учбових годин).

ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Роки навчання	Місяці											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
I рік	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	К	К	В

Примітка: Б-стажування на базі
К-стажування на кафедрі
В-відпустка

Початок навчання в інтернатурі з 1 серпня на базі стажування. Графіком навчального процесу для підготовки інтернів-патологоанатомів передбачено:

- серпень-вересень, жовтень, листопад-січень (5 місяців) – на базі стажування;
- січень – червень (6 місяців) – на кафедрі патологічної анатомії;
- липень (1 місяць) - відпустка;

Виконання всіх курсів навчальної програми досягається шляхом їх практичної лікарської діяльності під безпосереднім керівництвом начальника патологоанатомічного бюро або завідуючого патологоанатомічним відділенням згідно із навчальним планом, в якому вказана орієнтовна кількість навчальних годин, що виділяються для освоєння певного розділу програми.

Більшість розділів програми лікарі-інтерни вивчають на профільних кафедрах патологічної анатомії вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації.

За весь період навчання в інтернатурі лікар-інтерн повинен оволодіти певним переліком практичних навичок і оперативних втручань. В даному переліку передбачено три рівні засвоєння

матеріалу: 1-й рівень (+)- ознайомлення з даним питанням; 2-й-(++)-уміння застосувати знання і навички при практичній роботі; 3-й (+++)-уміння самостійно застосовувати набуті знання та навички.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ НА БАЗІ СТАЖУВАННЯ.

Навчальний план практичної лікарської діяльності лікарів-інтернів за спеціальністю "Патологічна анатомія" на базі стажування (заочна частина інтернатури).

Тривалість -5 місяців (780 навчальних годин)

Місяці навчання	VIII, IX, X, XI, XII
Години	780

Лікар-інтерн повинен здійснювати патологоанатомічний діагностичний процес в секційному та біопсійному розділі роботи патологоанатомічного відділення або патологоанатомічного бюро на правах лікаря-ординатора.

На першому етапі підготовки на базі стажування лікар-інтерн працює під наглядом керівника або кваліфікованих співробітників відділень та бюро (ПАВ та ПАБ).

Керівник інтернатури на базах стажування, всі сторони діяльності лікаря-інтерна, контролює та корегує безпосередньо, зосереджуючи увагу на найбільш частих нозологічних формах, проводить індивідуальне обговорення кожного професійного питання. Під кожним документом, підписаним лікарем-інтерном, ставить свій підпис.

Теоретичну підготовку на базі стажування на цьому етапі підготовки складає вивчення спеціальної літератури з техніки проведення патологоанатомічних розтинів померлих різних вікових груп, літератури, присвяченій патогістологічній лабораторній справі та загально-патологічним процесам. Практичну роботу складає розтин померлих від різних захворювань, формулювання патологоанатомічного діагнозу, написання протоколу розтину, заповнення лікарського свідоцтва про смерть з урахуванням сучасних вимог Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я X перегляду. Лікар-інтерн здійснює запуск операційного, біопсійного та аутопсійного матеріалу, дає описання аутопсій, проведених самостійно. Крім того, цей етап підготовки передбачає вивчення документів, які регламентують роботу ПАВ та ПАБ, знайомиться з основами лабораторної патогістологічної техніки.

Перший очний цикл інтернатури лікарі проходять на профільних кафедрах вищих учбових закладів III-IV рівнів акредитації під керівництвом співробітників кафедр, на ньому лікарі-інтерни вивчають перший розділ Програми, набувають навичок по розтину трупів померлих, вивченню аутопсійного матеріалу. На цьому етапі лікарям-інтернам розпочинають викладати головний теоретичний та практичний курс.

Другий етап очного циклу лікарі-інтерни також проходять на профільних кафедрах, де вони продовжують вивчати головний теоретичний та практичний курси. До процесу навчання залучаються учбово-методичні матеріали та музейний архів мікропрепаратів кафедри. Контроль за якістю навчання здійснюється на практичних заняттях, семінарах та екзаменах, на яких лікарі-інтерни здають практичні навички та теоретичного екзамену- спочатку на комп'ютерах (по універсальній автоматичній програмі AAS-2000, затвердженій МОЗ України), а потім на екзамені-співбесіді.

Статус лікаря-інтерна-патологоанатома.

В адміністративному відношенні лікар-інтерн підпорядковується керівництву лікувально-профілактичної установи (лікарня, лікарняне об'єднання, ПАБ). На нього поширюються правила внутрішнього розпорядку, права та пільги, які передбачені для медичних працівників даної

установи. Під час роботи в них лікар-інтерн несе персональну відповідальність за свої дії на рівні з іншими лікарями.

Відповідно з існуючим положенням про інтернатуру, лікар-інтерн повинен самостійно забезпечувати свій розділ практичної роботи під керівництвом безпосереднього керівника, який несе особисто юридичну відповідальність за професійну діяльність лікаря-інтерна.

ПРОГРАМА ІНТЕРНАТУРИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ"

Програму побудовано за системою блоків. Основними блоками є 22 курси програми. Курс-відповідна самостійна частина програми, в якій подано значну за обсягом теоретичну інформацію з певної галузі патологічної анатомії або суміжних дисциплін. Курси розбито на розділи. Для полегшення орієнтації у програмі та впорядкування інформації, що міститься в ній, курси і розділи закодowano.

В залежності від структури і умов роботи закладу післядипломної освіти, деякі курси можуть викладатись на спеціалізованих кафедрах або комплексно- на кафедрах, де викладаються основні курси програми.

За суміжними та додатковими програмами включено курс судової медицини, медична психологія, військової медичної підготовки, медицина катастроф та медична інформатика.

Навчальний план очного циклу навчання лікарів-інтернів визначає розподіл учбових годин, відведених на теоретичне вивчення та практичне засвоєння розділів навчальної програми. В разі необхідності, враховуючи рівень базисних знань, регіональну патологію, актуальність та специфіку завдань охорони здоров'я регіону та інші обставини, кафедра може вносити корективи та доповнення в навчальні години, які регламентовані навчальними планами в межах 20% від загального об'єму часу.

Для виконання даної програми в процесі навчання передбачено такі види занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарів. Під час навчання на кафедрі патологічної анатомії та суміжних кафедрах лікарі у відповідності з навчальним планом підвищують рівень теоретичної підготовки та оволодівають практичними навичками.

Теоретична підготовка передбачає обов'язкове відвідування лекцій, активну участь у семінарських заняттях, науково-практичних і патологоанатомічних конференціях тощо. З найбільш актуальних тем програми лікарі готують реферати, які обговорюються на семінарах. На практичних заняттях лікарі під керівництвом викладача оволодівають практичними навичками з патологічної анатомії та суміжних дисциплін.

Найбільш доцільне орієнтовне відношення лекційних, практичних і семінарських занять на циклах інтернатури 5% - лекції, 25% - семінарські заняття та 75% практичні заняття. Крім того, планується позааудиторна самостійна робота інтернів, яка не включається в навчальний план. Ця робота інтерна над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватись у бібліотеці вищого навчального закладу, навчальних кабінетах кафедр, комп'ютерних класах, прозектурах клініки. У необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу курсанта до необхідних дидактичних засобів.

Для виявлення рівня знань і навичок інтернів після кожного розділу програми проводиться рубіжний контроль за комп'ютерною тестовою програмою або інший вид контролю за рахунок годин, передбачених на семінарські заняття. Для заключного іспиту використовують атестаційну комп'ютерну тестову програму ААС-2000, затверджену Міністерством охорони здоров'я України.

Лікарі, які закінчили навчання в інтернатурі, підлягають атестації на визначення рівня знань та практичних навичок з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста за спеціальністю "Патологічна анатомія".

У кінці програми подано перелік умінь та практичних навичок, якими повинен оволодіти лікар за час навчання на циклі інтернатури, відповідно до кваліфікаційних вимог до лікаря-спеціаліста –патологоанатома та список рекомендованої літератури.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

1. Мета навчання: підготовка лікарів-інтернів за спеціальністю "ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ"

2. Тривалість навчання: на кафедрі патологічної анатомії та суміжних кафедрах (очна частина інтернатури) – 02.01 – 29.06

Код курсу	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекц.	Прак т.	Семі н.	Разом
1	2	3	4	5	6
01	Організація патологоанатомічної служби	2	28	2	32
02	Питання загальної патологічної анатомії	6	40	16	62
03	Загальна онкоморфологія	2	32	16	50
04	Патологічна анатомія інфекційних хвороб та СНІДу	2	24	4	30
05	Патологічна анатомія захворювань системи кровообігу	2	32	4	38
06	Патологічна анатомія захворювань органів дихання	2	16	2	20
07	Патологічна анатомія захворювань органів травлення	2	32	2	36
08	Патологічна анатомія захворювань сечовивідної системи	2	24		26
09	Патологічна анатомія ендокринної системи та порушення обміну речовин		12	2	14
10	Патологічна анатомія хвороб центральної нервової системи		16		16
11	Патологічна анатомія хвороб лімфатичної та кровотворної системи		20		20
12	Патологічна анатомія хвороб опорно-руховного апарату				
13	Патологічна анатомія хвороб шкіри та сполучної тканини		16		16
14	Патологічна анатомія ускладнень вагітності, пологів післяпологового періоду-	2	8		10
15	Патологічна анатомія гінекологічних-захворювань	2	16		18
16	Патологічна анатомія хвороб перинатального періоду та дитячого віку		16		16

17	Патологічна анатомія ускладнень після діагностичних лікувальних втручань та реанімації			2	2
18	Радіаційна та екологічна патологія	-			
	Дослідження секційного матеріалу	-			
	Дослідження операційного та біопсійного матеріалу	-			
	Рішення проблемно-ситуаційних завдань	-			
	Участь у роботі ЛКК, клініко-патологоанатомічних конференціях	-	10		10
	Учбово-методичні конференції		10		10
	Базовий контроль знань		4		4
	Заліки:				
	Іспит:		6		6
	Всього разом по кафедрі:	24	362	52	438
	Суміжні спеціальності та додаткові програми:				
	Медична інформатика	-	-	-	12
	Медицина катастроф	-	-	-	6
	Клінічна імунологія				12
	Радіаційна медицина				6
	Фтизіатрія				6
	Лабораторна діагностика				6
	Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб				30
	Невідкладні стани в акушерстві та гінекології				18
	Невідкладні стани в хірургії				18
	Невідкладні стани в педіатрії				30
	Анестезіологія та реанімація				18
	Судово-медична експертиза				36
	Військово-медична підготовка				24
	Протидія насильству в сім'ї				6
	Медичне право				6
	Основи медичної стандартизації. Фармакологія				12
	Основи експертизи тимчасової та стійкої непрацездатності				18
	Разом				220
	ВСЬОГО				658

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Теми лекцій

№ п/п	Найменування теми	Кількість годин
1	Вчення про хворобу та патологічні процеси. Функціональна морфологія	2
2	Морфологічні прояви альтерації.	2
3	Морфологічні прояви порушень кровообігу. Порушення мікро циркуляції	2
4	Загальне вчення про запалення та імунopatологічні процеси	2
5	Загальна онкологія. Сучасні методи дослідження	2
6	Вчення про інфекційні хвороби.	2
7	Захворювання серцево-судинної системи	2
8	Захворювання дихальної системи	2
9	Хвороби шлунково-кишкового тракту.	2
10	Захворювання сечовидільної системи	2
11	Захворювання статевих органів	2
12	Ускладнення пологів та післяпологового періоду	2
	ВСЬОГО	24

Теми практичних занять

№ п/п	Найменування теми	Кількість годин
1	Учбово методична конференція	10
2	Базовий контроль знань	4
3	Участь у роботі ЛКК, клініко-патологоанатомічних конференціях	10
4	Основи законодавства про охорону здоров'я України	2
5	Наказ МОЗ України про роботу патологоанатомічної служби	2
6	Розтин. Техніка розтину при різних захворюваннях	2
7	Особливості забору матеріалу для гістологічного дослідження	2
8	Ведення документації. Свідоцтво про смерть	2
9	Протокол розтину. Принципи оформлення.	2
10	Алгоритм опису макроскопічних змін	2
11	Алгоритм опису гістологічних змін	2
12	Принципи формулювання патологоанатомічного діагнозу	2
13	Особливості формулювання п/а діагнозу при різних захворюваннях	2
14	Категорії розходження клінічного та п/ діагнозів	2
15	Організація та проведення клініко-анатомічної конференції	2
16	Основні принципи біопсійного дослідження	2
17	Організація роботи гістологічної лабораторії	2
18	Некроз. Клініко-морфологічні форми.	2
19	Апоптоз Інші варіанти загибелі клітини	2
20	Внутрішньоклітинні та позаклітинні нагромадження	2
21	Нагромадження пігментів.	2
22	Артеріальне та венозне повнокрів'я.	2
23	Морфологічні еквіваленти серцево-судинної недостатності	2
24	Тромбоз, емболія інфаркт	2

25	Шок. ДВЗ-синдром.	2
26	Морфологічні прояви ексудативного запалення.	2
27	Морфологічні прояви гранульоматозного запалення	2
28	Морфологічні прояви імунних реакцій	2
29	Запалення і імунітет	2
30	Додаткові методи гістологічних досліджень (лімфоїдна система)	2
31	Морфологічні прояви автоімунних захворювань	2
32	Механізми та види фіброзу.	2
33	Оцінка ступеня зрілості сполучної тканини. Грануляційна тканина	2
34	Репаративна регенерація: механізми та види.	2
35	Гіпертрофія та гіперплазія. Атрофія.	2
36	Метаплазія: механізми та клінічне значення	2
37	Стадії компенсації та декомпенсації адаптативних реакцій.	2
38	Пухлини гортані, носа і глотки	2
39	Пухлини легень	2
40	Лейкози. Лімфоми. Класифікації. Методи дослідження.	2
41	Новоутвори лімфоїдної тканини. Мієлоїдні пухлини.	2
42	Одонтогенні пухлини	2
43	Пухлини слинних залоз і язика	2
44	Пухлини шлунка та кишок	2
45	Пухлини печінки та підшлункової залози	2
46	Пухлини жіночих статевих органів	2
47	Пухлини чоловічих статевих органів	2
48	Пухлини сечовидільної системи	2
49	Пухлини ендокринних органів	2
50	Пухлини м'яких тканин	2
51	Пухлини кісток та суглобів	2
52	Пухлини шкіри	2
53	Пухлини центральної нервової системи та периферійних нервів	2
54	Вчення про інфекційні хвороби: особливості патогенезу	2
55	Правила забору матеріалу на бак- та вірусологічне дослідження	2
56	ОНІ. Холера, чума та інші зоонози	2
57	Кишкові бактеріальні інфекції	2
58	Бактерійні інфекції: вірулентність та резистентність. Сепсис.	2
59	Захворювання, зумовлені Грам- збудниками.	2
60	Захворювання, зумовлені Грам+ збудниками	2
61	Вірусні інфекції	2
62	Гострі респіраторні вірусні інфекції	2
63	Інфекції дитячого віку.	2
64	ВІЛ-інфекція. СНІД. Опортуністичні інфекції при СНІДі	2
65	Туберкульоз	2
66	Атеросклероз: оцінка ступеня та стадії	2
67	Аневризми аорти	2
68	ІХС: основні форми та їх морфологічні прояви	2
69	Кардіоміопатії	2
70	Гіпертензія: морфологічні прояви	2
71	Церебро-васкулярні хвороби: основні форми та їх морфологічні прояви	2
72	Васкуліти	2
73	Ревматичні хвороби. Загальні положення	2
74	Ревматична гарячка	2

75	Ревматична хвороба серця	2
76	Системний червоний вовчак	2
77	Системний склероз	2
78	Інфекційний ендокардит	2
79	Міокардит, перикардит	2
80	Вроджені вади серця	2
81	Вади розвитку судин	2
82	Респіраторний дистрес-синдром дорослого типу	2
83	Набряк легень. Легеневе серце.	2
84	Бактерійні пневмонії	2
85	Пневмонії вірусні (грип, пара грип)	2
86	Хронічні обструктивні хвороби легень	2
87	Емфізема. Хронічний бронхіт	2
88	Хронічні рестриктивні хвороби легень	2
89	Пневмоконіози	2
90	Захворювання ротової порожнини	2
91	Вади розвитку голови та шиї	2
92	Рефлюкс-езофагіт	2
93	Гострі виразки шлунку. Ерозивний гастрит	2
94	Виразкова хвороба	2
95	Гастрити. Визначення ступеня активності та стадії	2
96	Ентеропатії	2
97	Апендицит та його ускладнення	2
98	Вірусні гепатити	2
99	Визначення ступеня активності та стадії хронічного гепатиту	2
100	Алкогольна хвороба печінки	2
101	Неалкогольний стеатогепатит	2
102	Цироз печінки	2
103	Медикаментозний гепатит	2
104	Гострий панкреатит	2
105	Ураження біліарного тракту	2
106	Первинні гломерулопатії: основні форми	2
107	Алгоритм дослідження біопсійного матеріалу	2
108	Вторинні гломерулопатії: амілоїдоз, діабетичний нефросклероз	2
109	Гломерулопатії при СКВ	2
110	Пієлонефрит гострий	2
111	Хронічний пієлонефрит. Нефролітіаз	2
112	Інтерстиційний нефрит	2
113	Судинні захворювання нирок	2
114	Вади розвитку сечовидільної системи	2
115	Полікістоз нирок.	2
116	Морфологічні еквіваленти ниркової недостатності	2
117	Нефросклероз	2
118	Цукровий діабет: класифікація та прояви ангіопатій	2
119	Ускладнення цукрового діабету	2
120	Дифузний токсичний та багатовузловий зоб	2
121	Автоімунні захворювання щитоподібної залози	2
122	Захворювання гіпофіза	2
123	Захворювання паращитоподібних залоз	2
124	Захворювання шкіри: класифікація	2

125	Типові морфологічні прояви при захворюваннях шкіри	2
126	Інфекційні ураження шкіри	2
127	Хронічні дерматити	2
128	Пухлиноподібні процеси в шкірі	2
129	Епітеліальні пухлини шкіри	2
130	Меланома: алгоритм дослідження	2
131	Невуси: основні форми	2
132	Захворювання центральної нервової системи	2
133	Особливості морфологічного дослідження ЦНС	2
134	Травматичні ураження ЦНС	2
135	Гемодинамічні ураження ЦНС	2
136	Демієлінізуючі захворювання	2
137	Нейродегенеративні захворювання	2
138	Вірусні та бактерійні ураження ЦНС	2
139	Алкогольна енцефалопатія	2
140	Функціональна морфологія та патологія тимуса	2
141	Морфологія запальних та імунореактивних станів	2
142	Функціональна морфологія лімфовузлів	2
143	Морфологічні зміни у л/в при запаленні та імунореактивних станах	2
144	Алгоритм дослідження лімфовузлів при пухлинах клітин крові	2
145	Морфологічні прояви мієлоїдних пухлин	2
146	Морфологічні прояви при лімфоїдних лейкеміях	2
147	Алгоритм дослідження кісткового мозку	2
148	Морфологічні прояви лімфоїдних пухлин (В-клітини)	2
149	Морфологічні прояви лімфоїдних пухлин (Т-клітини)	2
150	Методологічні особливості патоморфологічного дослідження біопсійного матеріалу при гінекологічних захворюваннях	2
151	Алгоритм дослідження операційного матеріалу та вишкрібів	2
152	Функціональна морфологія ендометрію. Класифікація захворювань	2
153	Проліферативні процеси ендометрію	2
154	Гістологічна структура ендо- та екзоцервіксу. Цервіцит	2
155	Морфологічні прояви інфікування папілома вірусом	2
156	Плоскоклітинні ураження екзоцервіксу. Стадії	2
157	Цервікальна інтраепітеліальна неоплазія, морфологія. Патогенез	2
158	Трофобластична хвороба	2
159	Еклампсія та прееклампсія	2
160	Тромбоемболія навколоплідними водами	2
161	Геморагічний шок	2
162	Особливості розтинів плодів	2
163	Особливості ведення документації перинатального періоду	2
164	Ембріопатії та фетопатії	2
165	Пологова травма	2
166	Імунні реакції в перинатальному періоді	2
167	Патологія перинатального періоду (інфекції)	2
168	Функціональна морфологія плаценти	2
169	Морфо-функціональна характеристика посліду	2
170	Іспит	6
	ВСЬОГО	362

Теми семінарів

№ п/п	Назва теми	К-сть год.
1.	Організація роботи ПАБ.	2
2.	Особливості дослідження пункцій них та ендоскопічних біопсій.	2
3.	Морфологічні прояви альтерації. Некроз та апоптоз.	2
4.	Загальна венозна гіперемія	2
5.	Шок, ДВЗ-синдром.	2
6.	Ексудативне запалення. Продуктивне запалення	2
7.	Функціональна морфологія імунокомпетентних органів. Морфологія реакцій гіперчутливості. Аутоімуння хвороби.	2
8.	Клітинний ріст та регенерація	2
9.	Морфологія організації, інкапсуляції,загоєння ран.	2
10.	Компенсаторно-приспосувальні процеси	2
11.	Поняття про передпухлинні процеси	2
12.	Основні етапи канцерогенезу	2
13.	Паранеопластичний синдром	2
14.	Сучасні методи онкоморфології	2
15.	Кодування пухлин за TNM, МКХ та іншими класифікаціями	2
16.	Гістогенез пухлин статевих органів	2
17.	Новоутвори м'яких тканин	2
18.	Гістогенез нейроектодермальних пухлин	2
19.	Правила забору матеріалу при ОНІ.	2
20.	Особливості вивчення секційного та біопсійного матеріалу при інфекційній патології.	2
21.	Морфологічні еквіваленти серцево-судинної недостатності	2
22.	Атеросклероз	2
23.	Гострі пневмонії: основні форми.	2
24.	Хвороби печінки та жовчевих шляхів.	2
25.	Хвороби ендокринних органів.	2
26.	Ятрогенні патологічні процеси	2
	ВСЬОГО:	52

Теми самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	К-сть год.
1	Розтин. Документація. Лікарське свідоцтво про смерть.	2
2	Розтин. Протокол розтину. Свідоцтво про смерть.	2
3	Оформлення протоколу розтину	2
4	Організація та проведення клініко-анатомічної конференції.	2
5	Особливості опису некротичних змін в різних органах	2
6	Гістохімічні методи виявлення нагромаджених речовин.	2
7	Набряк легень, головного мозку	2
8	Наслідки порушення мікро циркуляції	2
9	Гранульоматозні захворювання	2

10	Характеристика імунокомпетентних клітин	2
11	Первинні і вторинні імунодефіцити	2
12	Морфологічні прояви загоєння ран	2
13	Особливості репарації у різних органах.	2
14	Типові приклади метаплазії у різних органах.	2
15	Кодування пухлин дихальної системи за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
16	Кодування пухлин клітин крові за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
17	Кодування пухлин ротоглотки за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
18	Кодування пухлин ШКТ за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
19	Кодування пухлин статевих органів за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
20	Кодування пухлин сечовидільної та ендокринної систем за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
21	Кодування пухлин м'яких тканин та кісток за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
22	Кодування пухлин шкіри та НС за системою TNM, МКХ-О та гістологічною будовою.	2
23	Особливості формулювання п/а діагнозу при ОНІ.	2
24	Особливості формулювання п/а діагнозу при кишкових інфекціях	2
25	Особливості формулювання п/а діагнозу при сепсисі	2
26	Особливості формулювання п/а діагнозу при ГРВІ	2
27	Особливості формулювання п/а діагнозу при ВІЛ-інфекції	2
28	Особливості формулювання діагнозу при атеросклерозі та ГХ	2
29	Особливості формулювання діагнозу при ІХС	2
30	Особливості формулювання діагнозу при ЦВХ	2
31	Особливості формулювання діагнозу при ревматизмі	2
32	Особливості формулювання діагнозу при інфекційному ендокардиті	2
33	Особливості формулювання діагнозу при легеневому серці	2
34	Пневмонії вірусні (грип, парагрип, кір)	2
35	Особливості формулювання діагнозу при пневмоніях	2
36	Хронічні рестриктивні хвороби легень	2
37	Особливості формулювання діагнозу при туберкульозі.	2
38	Пухлини слинних залоз	2
39	Вади розвитку голови і шиї	2
40	Особливості дослідження біопсій шлунку	2
41	Хронічна виразка шлунку та 12-палої кишки	2
42	Особливості формулювання діагнозу при виразковій хворобі	2
43	Поліпи кишок. Особливості канцерогенезу	2
44	Особливості біопсійного дослідження при синдромі мальабсорбції	2
45	Особливості дослідження пункційних біопсій печінки	2
46	Визначення ступеня активності та стадії хронічного гепатиту	2
47	Цироз печінки	2
48	Особливості формулювання діагнозу при цирозі печінки	2
49	Вторинні гломерулопатії: амілоїдоз, діабетичний нефросклероз	2
50	Особливості дослідження пункційних біопсій нирок	2
51	Хронічний пієлонефрит. Нефролітаз.	2
52	Особливості формулювання діагнозу при ХНН	2

53	Полікістоз нирок. Вади розвитку сечовивідної системи	2
54	Морфологічні еквіваленти ниркової недостатності	2
55	Цукровий діабет: класифікація та прояви ангіопатій	2
56	Особливості формулювання діагнозу при цукровому діабеті	2
57	Цитологічне та гістологічне дослідження щитоподібної залози	2
58	Автоімунні захворювання щитоподібної залози. Багатовузловий та дифузний зоб.	2
59	Захворювання гіпофіза	2
60	Захворювання паращитоподібних залоз	2
61	Інфекційні ураження шкіри	2
62	Хронічні дерматити	2
63	Меланома: алгоритм дослідження	2
64	Невуси: основні форми та алгоритм дослідження	2
65	Ішемічні та геморагічні ураження ЦНС	2
66	Особливості формулювання діагнозу при інсультах	2
67	Травматичні судинні ураження (гематоми)	2
68	Особливості формулювання діагнозу при травмах ЦНС	2
69	Бактерійні та вірусні інфекції ЦНС	2
70	Особливості формулювання діагнозу при інфекціях ЦНС	2
71	Захворювання периферійних нервів та скелетних м'язів	2
72	Особливості формулювання діагнозу при психічних захворюваннях	2
73	Алгоритм морфологічного дослідження тимуса	2
74	Морфологічні прояви лімфаденопатій	2
75	Додаткові методи дослідження при діагностиці мієлоїдних пухлин	2
76	Додаткові методи дослідження при аналізі тканини кісткового мозку	2
77	Морфологічні прояви лімфоїдних пухлин	2
78	Додаткові методи дослідження операційного матеріалу та вишкрібів	2
79	Функціональна морфологія ендометрію. Класифікація захворювань	2
80	Поліпи ендометрію	2
81	Гіперплазія ендометрію	2
82	Морфологічні прояви інфікування папілома вірусом	2
83	Плоскоклітинні ураження екзоцервіксу. Стадії.	2
84	Особливості розтинів плодів	2
85	Особливості ведення документації перинатального періоду	2
86	Ембріопатії та фетопатії	2
87	Особливості формулювання діагнозу при перинатальній патології	2
88	Клініко-морфологічні критерії плацентарної недостатності	2
89	Особливості формулювання діагнозу при ятрогенії	2
90	Вирішення ситуаційних задач	2
	ВСЬОГО	278

Перелік практичних навичок, якими повинен володіти лікар-патологоанатом
після закінчення інтернатури

Назва маніпуляції	Ступінь володіння
1	2
Проводити патологоанатомічний розтин померлого	+++
Проводити патологоанатомічний розтин від особливо небезпечних інфекцій	+
Проводити патологоанатомічний розтин мертвонароджених та померлих новонароджених з масою тіла від 1000г.	+++
Проводити патологоанатомічний розтин плодів з масою від 500г.	+++
Проводити морфологічне долідження посліду	+++
Користуватись спецодягом в залежності від типу розтину	++
Вміти досліджувати придаткові порожнини черепа, спинномозковий канал	+++
Вміти володіти секційним розділом роботи з дотриманням техніки безпеки	+++
Проводити морфометричне дослідження при макроскопічному дослідженні	+
Проводити розтин трупів після хірургічних втручань, інтенсивної терапії та реанімації	+++
Проводити розтин трупів померлих від акушерської патології	++
Брати секційний матеріал для бактеріологічного, вірусологічного дослідження	+++
Брати секційний матеріал для біохімічного та генетичного досліджень	++
Вміти готувати та користуватись фіксуючими розчинами в залежності від мети майбутнього гістологічного дослідження	++
Вміти описувати макроскопічну картину змінених органів при секційному дослідженні	+++
Проводити проби на повітряну емболію, діагностувати пневмоторакс та пневмоперикард	+++
Формулювати патологоанатомічний діагноз та епікриз	++
Заповнювати протокол патологоанатомічного розтину	+++
Заповнювати лікарське свідоцтво про смерть	+++
Запоновати свідоцтво про перинатальну смерть	+++
Брати секційний матеріал для гістологічного дослідження	+++
Вміти користуватись міжнародною класифікацією хвороб X перегляду	++
Описувати патгістологічні препарати	++
Вміти проводити субопераційну діагностику термінових біопсій	++
Володіти методами гістологічної техніки обробки матеріалу, готувати робочі розчини гістологічних барвників	++
Проводити елективне фарбування мікробів, слизу, жирових сполучень у гістологічних прапаратах	++
Проводити фотографування макро- та мікропрепаратів	++
Проводити клініко-патологоанатомічні конференції	++

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ ПО
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ»**

1. Основи організації та розвитку патологоанатомічної служби на Україні
2. Організація роботи патологоанатомічного бюро та відділення
3. Організація патологоанатомічної служби з вивченням основ госпрозрахункової діяльності
4. та використання комп'ютерних інформаційних та реєструючих систем
5. Дослідження секційного матеріалу
6. Мікроскопічне дослідження біопсійного та операційного матеріалу
7. Загальні принципи патологоанатомічної діагностики та її значення для клінічної медицини
8. Питання етики та деонтології у професійній діяльності лікаря- патологоанатома
9. Історія патологічної анатомії
10. Вчення про хворобу та патологічні процеси
11. Морфологічні проявлення порушень крово- та лімфообігу
12. Дистрофії та некроз
13. Запалення та імунітет
14. Основи імуноморфології та імунопатології
15. Морфологія регенерації та процесів адаптації
16. Міжнародна класифікація новоутворень
17. Поняття про передпухлинні процеси.Метаплазія.Дисплазія
18. Ранній рак
19. Новоутворення м'яких тканин
20. Новоутворення кровотворної та лімфатичної систем
21. Новоутворення органів дихання
22. Новоутворення органів травлення
23. Новоутворення органів сечовивідної системи
24. Новоутворення чоловічих статевих органів
25. Новоутворення жіночих статевих органів
26. Новоутворення молочних залоз
27. Новоутворення ендокринних залоз та АПУД-системи
28. Новоутворення шкіри
29. Новоутворення нервової системи
30. Новоутворення кісткової та хрящової системи
31. Загальне вчення про інфекцію
32. Особливості вивчення секційного та біопсійного матеріалу при інфекційній патології
33. Бактеріальні кишкові інфекції
34. Протозойні інфекції
35. Туберкульоз
36. Бактеріальні зоонози
37. СНІД (Патологічна анатомія та патогенез)
38. Вірусні інфекції.
39. Хвороби, викликані рикетсіями та хламідіями
40. Венеричні хвороби
41. Хвороби, визвані найпростішими
42. Спірохетози
43. Мікози
44. Гельмінтози
45. Інші інфекційні та паразитарні хвороби (токсоплазмоз, шистоматоз, ехінококоз,пневмоцистоз тощо)

46. Особливо небезпечні інфекції
47. Гіпертонічна хвороба та гіпертензивні синдроми
48. Ішемічна хвороба серця
49. Церебро-васкулярні хвороби
50. Ревматичні хвороби серця
51. Вроджені вади серця
52. Бактеріальні ендокардити та кардіоміопатії
53. Хвороби судин
54. Гострі вірусні пневмонії
55. Гострі бактеріальні та мікоплазмені пневмонії
56. Пневмонії змішаної етіології
57. Хронічні обструктивні хвороби легень
58. Алергічні захворювання легень
59. Професійні захворювання легень
60. Новоутворення легень
61. Пневмоконіози
62. Хвороби зубощелепної системи та ротової порожнини
63. Хвороби стравоходу, шлунка, кишечника
64. Ентеропатії-хвороба Крона, Уіпля
65. Апендицит. Хвороби очеревини та черевної порожнини
66. Хвороби печінки, жовчного міхура та підшлункової залози
67. Гломерулопатії
68. Тубуло-інтерстиційні ураження нирок
69. Гостра та хронічна ниркова недостатність
70. Нефросклероз. Нефролітіаз.
71. Хвороби простати, чоловічих статевих органів
72. Новоутворення сечовидільної системи
73. Система внутрішньої секреції
74. Хвороби щитовидної залози-патологоанатомічні та клінічні варіанти вола та тиреоїдита
75. Патологія острівцевого апарату підшлункової залози
76. Патологій гіпофізу- акромегалія, церебро-гіпофізарна кахексія, адіпозо-генітальна дистрофія
77. Патологія парашитовидних залоз-гіпо-та гіперпаратиреози. Тетанія
78. Новоутворення ендокринних залоз та АПУД-системи
79. Анатоомо-фізіологічні особливості ЦНС
80. Особливості морфологічного дослідження ЦНС, техніка елективного пофарбування
81. Запальні хвороби ЦНС- менінгіти, енцефаліти, абсцеси
82. Зміни у ЦНС при соматичних захворюваннях
83. Морфофункціональна характеристика кровотворної та лімфатичної систем
84. Анемії та гіпопластичні стани кровотворення
85. Геморагічні пурпури та порушення гемостазу. Синдром внутрішньосудинного згортання (ДВЗ-синдром)
86. Морфологія запальних та імунореактивних змін у органах імуногенезу
87. Функціональна морфологія та патологія тімусу
88. Пухлини кровотворної та лімфатичної систем
89. Функціональна морфологія кісткової тканини
90. Переломи кісток
91. Остеомієліти
92. Остеомаляції, рахіт, хвороба Фанконі
93. Диспластичні хвороби кісток

94. Пухлини кісток та хрящової тканини
95. Хвороби суглобів, сухожиль та фасцій
96. Хвороби м'язів
97. Функціональна морфологія шкіри
98. Запальні ураження шкіри
99. Ураження шкіри при дифузних захворюваннях сполучної тканини
100. Пухлини шкіри та її додатків
101. Плацента. Патологія посліду.
102. Ектопічна вагітність
103. Гестози (токсикози) вагітності
104. Ускладнення пологів (шок, кровотеча, ДВЗ-синдром, емболія навколоплідними водами)
105. Гінекологічний сепсис
106. Трофобластична хвороба
107. Вагітність при екстрагенітальній патології
108. Гістофізіологія та гістопатологія оваріально-менструального циклу
109. Патологія ендометрія
110. Патологія шийки матки
111. Патологія маткових труб
112. Патологія яєчників
113. Патологія піхви та зовнішніх статевих органів
114. Пухлини статевих органів жінки
115. Патологія пренатального періоду
116. Патологія перинатального періоду
117. Хвороби дитячого віку
118. Лікувальна хвороба
119. Ускладнення хірургічних втручань
120. Радіаційна патологія
121. Екологічна патологія та сучасний патоморфоз хвороб

Освітньо-кваліфікаційна характеристика лікаря-спеціаліста- патологоанатома

Лікар-патологоанатом повинен знати:

1. Організацію патологоанатомічної служби в Україні.
2. Правові питання діяльності лікаря-патологоанатома
3. Теоретичні основи загальної патології
4. Теоретичні основи патогістологічної техніки
5. Функціональну морфологію органів та тканин людини
6. Основні питання приватної патологічної анатомії (етіологію, патогенез, патологічну анатомію та танатогенез захворювань людини)
7. Особливості злоякісного пухлинного росту та дизонтогенетичні новоутворення
8. Основні питання ятрогенної патології
9. Основні питання патоморфозу хвороб
10. Теоретичні основи екологічної патології

Лікар-патологоанатом повинен вміти:

1. Оформляти патологоанатомічну документаці
2. Формулювати патологоанатомічний діагноз та епікриз
3. Проводити макроскопічне дослідження патологоанатомічного матеріалу.
4. Проводити субопераційну діагностику термінових біопсій
5. Описувати гістологічні препарати
6. Брати секційний матеріал, а при необхідності- матеріал з посліду для гістологічного дослідження
7. Проводити елективне фарбування мікробів, слизу, жирових сполучень у гістологічних препаратах
8. Проводити морфометричні та статистичні дослідження
9. Проводити фотографування макро- та мікропрепаратів
10. Проводити клініко-патологоанатомічні конференції
11. Користуватись спеціальною медичною літературою

Лікар-патологоанатом повинен володіти наступними патологоанатомічними маніпуляціями:

1. Проводити секції трупів померлих різних вікових категорій
2. Проводити діагностичні проби (жирова, повітряна емболії, діагностика пневмотораксу)
3. Правильно вирізати секційний та операційний патологоанатомічний матеріал
4. Проводити морфометричне дослідження макроскопічного матеріалу
5. Брати секційний матеріал для бактеріологічних, вірусологічних та біохімічних досліджень

Критерії оцінки вмінь та опанування практичними навичками лікарями-інтернами за фахом «Патологічна анатомія».

При проведенні оцінки вмінь та опанування практичними навичками підлягають обов'язковому контролю вміння провести секцію трупа померлого з відповідними діагностичними пробами, правильно вирізати секційний та операційний матеріал, взяти матеріал для додаткових досліджень, описати макроскопічні та патогістологічні зміни та провести інтерпретацію результатів, провести клініко-анатомічний аналіз, формулювати обґрунтований патологоанатомічний діагноз та епікриз згідно вимог сучасних класифікацій, проводити морфометричні, статистичні дослідження, фотографування макро- та мікропрепаратів; здійснити інтраопераційну діагностику термінових біопсій.

Оцінка «відмінно» ставиться лікарю інтерну, який глибоко, досконало оволодів методикою дослідження секційного та операційного матеріалу, досконало володіє прийомами діагностики різних захворювань, спроможний самостійно виконувати основні маніпуляції, знає обсяг і правильно інтерпретує результати додаткових досліджень, вміє самостійно провести клініко-анатомічний аналіз, оцінити дані макроскопічних та мікроскопічних досліджень і сформулювати діагноз, організувати діагностику термінових біопсій.

Оцінка «добре» ставиться лікарю-інтерну, який оволодів основними методичними принципами дослідження секційного та біопсійного матеріалу, але допускає незначні помилки при інтерпретації результатів макро- та мікроскопічного дослідження, а також при проведенні діагностичних маніпуляцій, опанував основними навичками визначення об'єму використання додаткових методів та проведення клініко-анатомічного аналізу, але допускає окремі несуттєві помилки при їх інтерпретації та формулюванні патологоанатомічного діагнозу.

Оцінка «задовільно» ставиться лікарю-інтерну, який задовільно оволодів методикою аналізу секційного та біопсійного матеріалу, але допускає суттєві помилки в порядку та методиці проведення досліджень, в інтерпретації результатів додаткових методів, помиляється при виконанні окремих діагностичних маніпуляцій, опанував практичними навичками забору матеріалу, але не в повному об'ємі, допускає помилки, які суттєво не впливають на повноцінність клініко-анатомічного аналізу, при професійно орієнтованих питаннях дає правильні відповіді.

Оцінка «незадовільно» ставиться лікарю-інтерну, який не знає значну частину матеріалу, не опанував практичними навичками, передбаченими навчальною програмою, або неповністю опанував навичками, не вміє самостійно описувати макро- та мікроскопічні зміни, допускає суттєві помилки у відповідях, при оформленні документації. За рівнем підготовки не відповідає вимогам кваліфікаційної характеристики лікаря-патологоанатома. В цьому випадку лікар-інтерн до подальших етапів атестації не допускається і вважається неатестованим.

Незадовільна оцінка в окремих випадках може бути поставлена комісією, якщо лікар-інтерн несумлінно ставиться до своїх лікарських обов'язків, мав слабку дисципліну праці і велику кількість немотивованих пропусків, на думку лікарської комісії не засвоїв програму інтернатури і не є готовим до самостійної лікарської діяльності.

Критерії оцінки теоретичних знань лікарів-інтернів за фахом «Патологічна анатомія» та їх загальнопрактичної підготовки.

Атестація на визначення теоретичних знань та загальнопрактичної підготовки лікарів-інтернів включає комп'ютерний контроль знань та вмінь, іспит «Крок 3», а також співбесіду чи іншу форму підсумкової оцінки рівня засвоєння програми інтернатури.

Комп'ютерний контроль знань та вмінь проводиться в комп'ютерному класі кафедри (факультету) та за тестовими комп'ютерними програмами з патологічної анатомії, затвердженими МОЗ України, в присутності членів державної атестаційної комісії.

Іспит «Крок 3» проводиться Центром тестування при МОЗ України.

Кожному лікарю-інтерну під час іспиту пропонується 150 тестових запитань (клініко-анатомічних задач).

Для відповіді на кожне запитання (клініко-анатомічну задачу) відводиться час до 1 хвилини.

- За 95-100% правильних відповідей – оцінка «відмінно»;
- За 85-94% правильних відповідей – оцінка «добре»;
- За 75-84% правильних відповідей – оцінка «задовільно»;
- За 74% і нижче правильних відповідей – оцінка «незадовільно».

При незадовільних результатах комп'ютерного тестового контролю лікар-інтерн до подальших етапів атестації не допускається і вважається неатестованим.

За результатами атестації державна атестаційна комісія приймає рішення присудити звання лікаря-спеціаліста з видачею сертифікату лікаря-патологоанатома або відмовити в присудженні звання лікаря-спеціаліста. Рішення приймається відкритим голосуванням. Результати атестації доводяться до відома лікарів-інтернів одразу ж після закінчення засідання комісії.

Результати атестації оформляються протоколом, який підписується головою та членами державної атестаційної комісії і затверджується наказом по вищому медичному закладу освіти, при якому створена комісія, в десятиденний термін.

Особі, якій результатами атестації для визначення знань та практичних навичок присуджено звання лікаря-патологоанатома, вищим медичним закладом освіти видається сертифікат встановленого зразка (наказ МОЗ України №168 від 21.11.91 р. «Про подальше удосконалення атестації лікарів»), а яким відмовлено в цьому – витяг з протоколу засідання комісії, засвідчений печаткою вищого медичного закладу освіти не пізніше трьох днів з моменту затвердження протоколу засідання державної атестаційної комісії.

Рішення атестаційної комісії може бути оскаржене в Міністерстві охорони здоров'я України у двотижневий термін з моменту видачі витягу з протоколу засідання державної атестаційної комісії. З рішенням Міністерства охорони здоров'я України лікар-інтерн може бути переатестований в атестаційній комісії іншого вищого медичного закладу освіти.

Можливість повторної атестації для визначення знань та практичних навичок з присудженням звання лікаря-патологоанатома може бути надана лікарю-інтерну один раз (на госпрозрахунковій основі) протягом трьох років, але не раніше, ніж через рік з моменту відмови в присудженні звання лікаря-спеціаліста, згідно з п. д. 12.3.5.»Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти України №161 від 2.06.93р.

Термін дії сертифікату лікаря-патологоанатома встановлюється на 5 років – до чергової атестації на кваліфікаційну категорію після проходження відповідного передатестаційного циклу навчання на кафедрі патологічної анатомії вищого медичного закладу освіти. Лікарі, які не виявляють бажання атестуватись на кваліфікаційну категорію через 5 років після отримання сертифікату лікаря-патологоанатома, повинні атестуватись на підтвердження звання лікаря - патологоанатома після проходження навчання на циклі підвищення кваліфікації на кафедрі патологічної анатомії вищого медичного закладу освіти. При непідтвердженні звання лікаря-патологоанатома чи неатестації на кваліфікаційну категорію через 5 років після отримання сертифікату лікаря патологоанатома ця особа переводиться на посаду лікаря-стажиста. Повторна атестація на підтвердження звання лікаря-патологоанатома може проводитись не раніше, ніж через рік після переведення на посаду лікаря-стажиста.

Література (навчальна, довідкова, методична, наукова):

Навчальна

1. Андреева Ю.Ю. Опухоли мочевыделительной системы и мужских половых органов. Морфологическая диагностика и генетика: Руководство для врачей / Ю.Ю.Андреева, Н.В.Данилова, Л.В.Москвина, Л.Э.Завалишина, Т.В.Кееева, П.Г.Мальков, Г.А.Франк; под ред.Ю.Ю.Андреевой, Г.А.Франка.-М.: Практическая медицина, 2012. – 218с.
2. Аруин Л.И., Капуллер Л.Л., Исаков В.А. Морфологическая диагностика болезней желудка и кишечника.-М: "Триада-Х", 1998. – 483 с.
3. Благодаров В.М., Богомолец К.О., Рудницька О.Г. Основи патоморфології. Частина 1. Загальна патоморфологія. – Київ. – ТОВ «Атлант ЮЕМСі». – 2007. – 197с.

4. Гистология. Введение в патологию (под ред. Э.Г. Улумбекова, Ю.Л. Чельшева). - ГЭОТАР.-М., Медицина, 1998. – 947 с.
5. Данилова Н.В. Опухоли шейки матки. Морфологическая диагностика и генетика: Руководство для врачей / Н.В. Данилова, Ю.Ю. Андреева, Л.Э. Завалишина, Т.В. Кекеева, П.Г. Мальков, Г.А. Франк; под ред. Ю.О. Андреевой, Г.А. Франка. - М.: Практическая медицина, 2012. – 116 с.
6. Морфологическая диагностика патологии лимфатических узлов / Д. Райт, Б. Эддис, Э. Леонг. – М. Мед. Лит., 2008. – 176 с.
7. Калитиевский П.В. Макроскопическая дифференциальная диагностика патологических процессов. М.: Медицина, 1987. – 400 с.
8. Шлопов В.Г. Патологічна анатомія. Вінниця «Нова книга». – 2004. – 758 с.
9. Струков. А.І, Серов В.В. Патологічна анатомія. Харків, «ФАКТ». 1999. – 863 с.
10. Хмельницкий О.К. Гистологическая диагностика поверхностных и глубоких микозов. Л.: Медицина, 1973. – 238 с.
11. Хмельницкий О.К. и соавт. Общая патология костно-суставного аппарата. Новосибирск: АМН СССР, 1983. – 186 с.
12. Хмельницкий О.К. Патоморфологическая диагностика гинекологических заболеваний. - Санкт-Петербург, СОТИС, 1994. – 479 с.
13. Цветкова Г.М., Мордовцев В.Н. Патоморфологическая диагностика заболеваний кожи. Москва. «Медицина» 1986. – 300 с.
14. Цинзерлинг А.В. Современные инфекции. - Санкт-Петербург, СОТИС, 1993. - 359 с.
15. Ярилин А.А. Основы иммунологии. М., Медицина, 1999. – 606 с.
16. Robbins pathologic basis of disease. – 8-th ed. Ramsi S. Cotran, Vinay Kumar, Tucker Collins. - W.B. Saunders company, 2009.

Довідкова

1. Наказ МОЗ України «Про розвиток та удосконалення патологоанатомічної служби в Україні» №81 від 12.05.1992
2. Наказ МОЗ України №503 від 29.08.2008 «Про затвердження методичних рекомендацій Кодування захворюваності та смертності у відповідності до міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я Десятого перегляду»
3. Закон України № 1102-IV, 10.07.2003, 014,001 «Про поховання та похоронну справу»
4. Спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України та МОЗ України «Про затвердження Порядку взаємодії між органами внутрішніх справ, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні фактів смерті людини» від 25.10.2011 (затвердження – наказ № 1095/955/119 від 28 листопада 2012)
5. Наказ МОЗ України «Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування» №110 від 14.02.2012
6. Наказ МОЗ України «Інструкція щодо заповнення та видачі лікарського свідоцтва про смерть (форма № 106/о) та про перинатальну смерть (форма №106-2/о)» № 545 від 08.08.2006
7. Наказ МОЗ України «Про розгляд випадків материнської смерті в системі МОЗ України» № 182 від 29.03.2006.
8. Наказ МОЗ України «Порядок проведення моніторингу випадків смерті жінок під час вагітності, пологів та у післяпологовому періоді» №450 від 25.06.2009
9. Пальцев М.А., Аничков Н.М. Атлас патологии опухолей человека. – М.ОАО «Издательство «Медицина», - 2005. – 424 с.
10. Собин Л.Х., Господарович М.К., Виттекинд К. TNM классификация злокачественных опухолей. – 2011. – М. Логосфера. – 275 с.
11. Гистологическая классификация опухолей. Женева: ВОЗ.1967-1982. NN 1-25.

12. Микроскопическая техника. Руководство для врачей и лаборантов.(под ред.Д.С.Саркисова и Ю.Л.Перова).-М.: Медицина, 1996. – 540 с.
13. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я.- ВОЗ, Женева,1998. – ТТ.1,2,3.